

УДК 378.147-057.36

Специфіка підготовки кадрів в системі ДСНС України

Юрій Таймасов,

кандидат педагогічних наук,

Навчальний пункт Аварійно-рятувального загону спеціального призначення
Головного Управління ДСНС України у Харківській області

Проблема збільшення кількості надзвичайних ситуацій різного характеру висуває нові більш високі вимоги до працівників пожежної охорони, організаційно-педагогічних форм і методів їх підготовки, вдосконалення їх професійної майстерності, вироблення необхідних професійних якостей, тому що вони в результаті навчання повинні бути підготовлені до якісного та оперативного виконання службових обов'язків.

Метою статті є виявлення особливостей та специфіки підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби до дій у надзвичайних ситуаціях.

Результат роботи підрозділів і апаратів державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі ДСНС України) багато в чому залежить від ефективності роботи керівництва. Професіоналізм кадрів — це, перш за все, професіоналізм керівної ланки. Невідповідність управлінських якостей керівника вимогам професії призводить до напруженості і конфліктів у взаєминах з підлеглими, є основною причиною плинності кадрів і, як результат, є причиною до зниження ефективності діяльності підрозділів і апаратів ДСНС України. Проблема ефективності роботи керівного складу апаратів і підрозділів ДСНС України актуальна також у зв'язку з формуванням резерву керівних кадрів на висування і завданнями підготовки і перепідготовки керівників.

Одним із шляхів підвищення надійності та ефективності роботи фахівця пожежно-рятувальної служби, його професіоналізму є професійний відбір кандидатів на роботу, науково обґрунтована система оцінки їх професійної придатності, що сприяє також скороченню витрат, пов'язаних з навчанням і тренуванням, зниженням плинності кадрів і травматизму.

Професійний добір проводиться за соціальними (моральними), медичними критеріями і освітнім рівнем [1]. Таким чином, вимоги, що пред'являються до людини, яка обирає професію пожежника-рятувальника, повинні бути специфічними, науково обґрунтованими і мати практичне закріплення.

Підготовленість співробітників ДСНС України до діяльності в умовах підвищеного ризику є результат цілеспрямованого процесу їх професійного навчання та виховання. Успішна службова діяльність керівників підрозділів і особового складу базується на глибокому науковому знанні своєї професії, загальної та правової культури, професійних навичках і умінні, особистісних якостях тощо [2].

Ефективність практичної діяльності систем управління в будь-якій країні безпосередньо залежить від рівня професійної підготовки особового складу, його здатності долати в екстремальних умовах паніку, організувати допомогу постраждалим. Ці вимоги можуть бути виконані

тільки співробітниками, які володіють певним переліком професійно важливих якостей [3]. Успішність і безпека праці пожежних-рятувальників в екстремальних умовах можуть бути істотно підвищені шляхом вдосконалення організаційно-педагогічної підготовки особового складу [4].

Організаційно-педагогічним результатом підготовки повинен бути стан готовності (знання, вміння, навички, стан здоров'я), а також усвідомлення наявності потенційних ресурсів для ефективного виконання діяльності. Він характеризується: прагненням виконувати свій професійний обов'язок; твердою переконаністю в необхідності виконати поставлене бойове завдання; впевненістю у своїх силах, а також у надійності роботи довіреної техніки і підтримці товаришів по ланці; прагненням активно, з повною віддачею сил боротися за грамотне і швидке виконання бойового завдання; високою завадостійкістю при роботі в несприятливих умовах, що загрожують здоров'ю та життю; оптимальним рівнем емоційного збудження, що дозволяє контролювати свої думки, почуття, поведінку і забезпечує високу ефективність виконання бойового завдання [2].

 Одним з головних напрямків підготовки особового складу пожежно-рятувальної служби є практичні заняття в умовах, максимально наближених до реальних, оскільки досвід роботи в стресовій обстановці пожежі, в палаючому, задимленому і насиченому токсичними компонентами середовищі не може бути придбаний фахівцями тільки шляхом вивчення навчальних посібників, перегляду відеофільмів тощо. Неможливо підготувати особовий склад пожежно-рятувальної служби до ефективних бойових дій одними роз'ясненнями, не давши бійцям «на ділі відчути» особливості дії факторів, що виникають під час надзвичайних ситуацій. Кожному рятувальнику і командирі необхідно звикнути до високої температури, диму, шуму або інших типових для бойової обстановки умов.

Дуже важливо також забезпечити контроль за діями слухачів, наприклад реєстрацію числа допущених помилок, часу, витраченого на виконання окремих завдань і всієї програми. Ці дані необхідні для аналізу допущених помилок і для встановлення відповідних нормативів. Не можна забувати і про створення умов вироблення узгоджених дій між номерами бойової обслуги, відділень, адже на полігонах повинні формуватися не тільки професійні знання, навички та вміння кожного окремо, але і «злагодженість» між номерами бойової обслуги, між командиром і підлеглим.

Як і при будь-якому навчанні, на заняттях з пожежно-стройової підготовки повинні дотримуватися послідовність і систематичність у придбанні знань, рівномірність навантаження, цілеспрямованість виконання вправ, техніка безпеки.

Робота в складних, відповідальних і несподіваних ситуаціях вимагає від керівника гасіння пожежі високорозвиненого самовладання, вміння протистояти дії різних об'єктивних і суб'єктивних факторів, здатності швидко оцінити обстановку і прийняти правильне рішення.

Розвитку мислення у начальницького складу підрозділів сприяє вміле застосування під час навчання певних методичних прийомів, зокрема вміння поставити слухача в умови проблемної ситуації. Необхідно створювати моделі проблемних ситуацій за допомогою різних засобів.

Для розвитку здібностей керівника гасіння пожежі оцінювати обстановку, виховання професійних якостей, вміння керувати своєю поведінкою і поведінкою підлеглих, заняття повинні проводитися в умовах, максимально наближених до бойових. Для таких цілей можуть служити полігони, де необхідно створювати складну навчальну обстановку [2].

Відомо, що професійні якості не є вродженими. Вони проявляються і розвиваються тільки в процесі професійного становлення на заняттях з пожежно-стройової і тактичної підготовки.

Для розвитку високих професійних якостей у фахівців пожежно-рятувальної служби необхідно: поступово нарощувати і ускладнювати труднощі, доводячи їх до межі можливостей пожежного-рятувальника та підрозділів в цілому (за принципом від простого до складного); проводити заняття у несприятливих умовах, при високій концентрації диму, підвищеної температури, на великій висоті; застосовувати різноманітні і несподівані ситуації. Створюючи труднощі, необхідно спонукати пожежних до активного їх подолання; завжди вміти володіти собою, робити не те, що хочеться, а те, що необхідно; знати свої недоліки (слабкі сторони волі, погані звички, негативні риси характеру) і мати програму дій для їх усунення [2].

При формуванні у співробітників підготовленості до дій в умовах підвищеного ризику необхідно ставити завдання на розвиток бойової активності, ініціативи, взаємодії. При вирішенні бойових завдань неприпустимо бути пасивним спостерігачем розвитку подій. Слід активно диктувати хід подій, вживати заходів, які, хоч і повільно, але неухильно роблять умови і окрему ситуацію сприятливими для себе і менш — для протидіючої сторони. Важливо бути ініціатором таких дій і змін.

Вивчення дій співробітників в умовах підвищеного ризику дозволяє зробити висновок, що співробітник відчуває себе впевненіше, якщо умови, ситуація йому знайома з попереднього досвіду чи навчання, якщо він має досить повну інформацію про те, що відбувається, де знаходяться його бойові товариші і що роблять сусідні підрозділи.

Підготовленість співробітників до діяльності в умовах підвищеного ризику є складним процесом. Професійні знання, навички, вміння, професійні якості, налаштованість співробітника на виконання майбутніх завдань, його впевненість в собі і техніці, засобах виконання діяльності, висока якість дій, високий ступінь саморегуляції і самоврядування служать основними елементами загальної підготовленості співробітника як фахівця.

Змістова сторона заходів з підготовки повинна визначатися в кожному конкретному випадку особливостями діяльності співробітників ДСНС України. Навчання повинне здійснюватися в умовах моделювання реальної діяльності з максимально повним урахуванням особливостей і характеру інформаційних впливів, відповідності виконуваної в ході тренування системи дій реальній дійсності. Особливого значення набувають тренування співробітників з метою створення навичок поведінки в нештатних, непередбачених ситуаціях і пошук оптимальних стратегій поведінки в ході їх вирішення, мотивуючи ризик при прийнятті рішень. У процесі навчання дуже важливо, підвищуючи рівень професійних навичок і знижуючи рівень об'єктивного ризику, домагатися стабілізації суб'єктивного ризику, особливо при роботі в складних умовах.

Н айбільш ефективним способом навчання повинне бути імітаційне моделювання. Воно дозволяє вирішити кілька завдань: придбання навичок управління, майстерності; прийняття рішень; відпрацювання «лідерських» навичок; підвищення ефективності взаємодії особового складу; навчання діяльності в екстремальних умовах. Виконання вищезгаданого комплексу завдань має забезпечуватися за рахунок досить повної імітації реальної діяльності людини, зазвичай із використанням комп'ютерів.

Бойові дії пожежно-рятувальних підрозділів, які прибувають на місце виникнення надзвичайної ситуації, потребують єдиного керівництва, узгодження і координування зусиль для виконання спільного завдання. У зв'язку з цим необхідно приділяти більше часу вирішенню пожежно-технічних завдань і проведенню пожежно-тактичних навчань.

Таким чином, організаційно-педагогічний рівень сформованості підготовленості співробітників ДСНС України безпосередньо впливає на успішність і якість їх діяльності в умовах підвищеного ризику і виступає нічим не компенсованою умовою гарантії їх безпеки при виконанні

службових завдань. Це вимагає в роботі з співробітниками ДСНС вирішення службових завдань, виявлення та обліку рівнів їх схильності до подібної діяльності на етапі комплектування підрозділів за інтелектуальним, комунікативним і вольовим критеріями, а також професійної підготовки кадрів.

Вищевикладене дозволяє дійти висновку, що якість підготовки кадрів державної служби України з надзвичайних ситуацій значною мірою визначається її змістом, який, в свою чергу, залежить від складу кваліфікаційних вимог (характеристик) до фахівців. Тому в сучасних умовах традиційного підходу до підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби явно недостатньо. Потрібні більш гнучкі організаційні форми. Виникла необхідність розробки рекомендацій щодо вдосконалення процесу підготовки фахівців в навчальних закладах ДСНС України. Вони повинні спиратися на більш точне вивчення потреб ДСНС України у висококваліфікованих фахівцях, на наукові прогнози динаміки кадрів і розвитку оперативної обстановки, що визначає цю динаміку, на всебічний аналіз і оцінку різних варіантів вдосконалення навчання кадрів, їх безпосередніх і довготривалих наслідків.

Література

1. Козяр, М.М. Інноваційні технології підготовки фахівців у навчальних закладах / М. М. Козяр, М. Ю. Кадемія // Наук. часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць. — К. : НПУ НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. — № 16(23). — С. 92–96.

2. Острроверх, О. Гуманізація освітнього процесу у вищих навчальних закладах МНС України // Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України». — 2012. — №3 (додаток 2), т. 2. Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу». — С. 90–93.

3. Козяр, М. М. Формування компетенцій майбутніх фахівців засобами ІКТ / М. М. Козяр // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Київ ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. — Вип. 40. — С. 7–11.

4. Таймасов, Ю. Сучасні вимоги до професійної підготовки фахівця пожежно-рятувальної служби / Ю. Таймасов // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. ст. — Ялта : РВВ КГУ, 2014. — Вип. 45. — Сер. : Педагогіка і психологія. — Ч. 4. — С. 266–270.

20.10.2016